

VOICU PUȘCAȘU

DREPT PENAL

PARTEA GENERALĂ I

Ediția a III-a, revăzută și adăugită

- CURS UNIVERSITAR -

VOICU PUȘCAȘU

DREPT PENAL

PARTEA GENERALĂ I

Ediția a III-a, revăzută și adăugită

- CURS UNIVERSITAR-

Universul Juridic

București

-2024-

Cuvânt-înainte la prima ediție

Redactată în stilul unui breviar juridic, lucrarea tratează în mod sintetic problemele cuprinse în programa universitară a cursului de Drept penal, Partea generală, aferent primului semestru al anului doi de facultate.

Lucrarea este sistematizată pentru expunerea a 14 cursuri, primele trei fiind consacrate aspectelor generale ale dogmaticii juridice penale (noțiunea de drept penal, știința dreptului penal, ilicitul penal și caracteristicile acestuia, normele juridice penale și raportul juridic penal, izvoarele dreptului penal și principiile generale ale acestuia) pentru ca, în continuare, să prezinte problemele privind aplicarea legii penale în spațiu și timp, instituția infracțiunii, a unității și pluralității de infracțiuni.

Expunerea sintetică a problemelor ușurează asimilarea de către studenți a cunoștințelor necesare studiului dreptului penal. Lucrarea are un pronunțat caracter aplicativ, practic, prin trimiterile actualizate la jurisprudența Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, precum și la cea a Curții Europene a Drepturilor Omului, integrând, astfel, cunoștințele teoretice cu aplicarea lor în practică. Finalul lucrării cuprinde o enunțare sintetică a subiectelor de examen și o bibliografie minimală necesară aprofundării studiului dreptului penal.

Lucrarea se recomandă, astfel, ca un instrument indispensabil pentru pregătirea studenților și masteranzilor în vederea examenelor, dar, în egală măsură, și practicienilor dreptului pentru căutarea rapidă a problemelor de practică judiciară ivite în aplicarea dispozițiilor Codului penal, Partea generală.

Prof. univ. dr. Viorel Pașca

ASPECTE INTRODUCTIVE

1. Ce este dreptul penal?

Dreptul penal și știința dreptului penal

Drept penal – ramură a dreptului public intern care cuprinde totalitatea normelor juridice prin care se prevăd faptele care constituie infracțiuni, condițiile de angajare a răspunderii penale și sancțiunile care pot fi aplicate în cazul comiterii de infracțiuni.

- din această definiție decurg și principalele instituții de drept penal: infracțiunea, răspunderea penală și sancțiunile penale (v. *infra*)
- dreptul penal, deși esențialmente o ramură de drept represivă, nu trebuie înțeles că se limitează doar la normele de incriminare, chiar dacă acestea constituie nucleul său dur (v. *infra*)

Știința dreptului penal – un ansamblu sistematizat de cunoștințe despre dreptul penal exprimate în concepțiile, teoriile și ideile menite să explice fenomenul juridic penal, să stabilească sensul evoluției acestuia și direcțiile necesare pentru reglementarea relațiilor sociale, în vederea ocrotirii societății împotriva faptelor antisociale cu o pericolozitate ridicată.

2. Illicitul penal și caracteristicile sale

Licit – tot ceea ce preceptele juridice nu opresc și tot ceea ce este conform preceptelor juridice constituie sfera permisă a licitului.

Illicit – tot ceea ce regulile de conduită interzic și ceea ce este explicit (nu implicit) contrar preceptelor juridice constituie sfera ilicitului.

Illicit tolerat – fapte de pericol social redus, de regulă socialmente tolerate (unele devenite fenomene frecvente, uzuale, cotidiene sau de scară largă) și cu privire la care organele judiciare nu (mai) reacționează, dar care formal constituie o încălcare a preceptului normei juridice (există și în dreptul penal – d.e., descărcarea neautorizată de filme din online; la fel erau prostituția, cerșetoria, relațiile sexuale între persoane de același sex etc. în V.C.P.)

14 | Drept penal. Partea generală I

- ilicitul tolerat, de regulă, precedă și anticipează dezincriminarea (actul formal al legiuitorului de a interveni pentru a scoate din sfera infraționalității respectiva faptă)
- dezirabil este ca legiuitorul să intervină prompt în astfel de situații, pentru că existența unor norme penale de incriminare neaplicate (sau, și mai grav, aplicate fragmentat teritorial – d.e. doar de către unele organe judiciare) poate genera neajunsuri majore cu privire chiar la încrederea și conformarea voluntară cu privire la întreg sistemul normelor juridice penale

Illicitul penal – infracțiune (din latină *infractio-onis* = spargere, frângere)

→ Caracteristicile ilicitului penal:

- **forma cea mai gravă** a ilicitului juridic (tocmai de aceea, ilicitul penal trebuie să rămână o excepție, intervenția normei penale fiind subsumată **principiului subsidiarității** – legea penală intervine *ultima ratio*)
- este **expres și limitativ determinat** de legea penală
 - în materie penală, **legiuitorul are obligația** de a institui norme prin care să incrimineze faptele ilicite, iar normele să fie **clare și previzibile**
 - prin urmare, tot ceea ce nu se încadrează în preceptul normei de incriminare nu poate fi sancționat și nu constituie ilicit penal, norma **neputând fi interpretată decât restrictiv**, nu extensiv sau prin analogie în defavoarea făptuitorului (v. *infra*, principiul legalității)
 - este de **ordine publică, stabilit prin norme imperative** (nu se poate deroga prin voința părților de la normele de incriminare)
 - de aici derivă și principiul oficialității procesului penal (obligația exercitării acțiunii penale din oficiu, de către procuror atunci când există probe săvârșirii unei infracțiuni)
 - doar **excepțional**, angajarea răspunderii penale (nu însă și existența însăși a faptei ilicite) a infractorului este condiționată de manifestarea de voință a persoanei vătămate (fiind necesară depunerea unei plângeri prealabile, în condițiile art. 295 și urm. C.pr.pen.) – principiul disponibilității acțiunii penale

- atrage **aplicarea sancțiunilor penale**, cea mai severă formă de răspundere juridică, prin afectarea unor drepturi fundamentale ale persoanei, chiar pe termen lung (d.e., dreptul la libertate și siguranță, prin pedeapsa detențiunii pe viață sau a închisorii de până la 30 de ani; dreptul de proprietate, prin pedeapsa amenzii sau prin măsurile de siguranță ale confiscării și confiscării extinse; drepturile părintești, prin pedeapsa complementară prev. de art. 66 al. 1 lit. e C.pen. ș.a.m.d.)

3. Formele fenomenului infracțional

- Când se analizează fenomenul infracționalității (al ilicitului penal), trebuie făcută distincția între mai multe **concepte**:
- **Infracționalitate (criminalitate) reală** – totalitatea formelor sub care apare ilicitul penal la un moment dat (ansamblul **infracțiunilor comise** într-o societate într-o perioadă dată)
 - **Infracționalitatea (criminalitatea) descoperită (aparentă)** – totalitatea **infracțiunilor cercetate** de către organele judiciare, indiferent care este modalitatea de sesizare a acestora (din oficiu sau la plângerea persoanelor interesate ori ca urmare a denunțului făcut de alte persoane¹)
 - **Cifra neagră a criminalității** – diferența dintre criminalitatea reală și criminalitatea aparentă
 - rezultă din faptul că nu toate infracțiunile comise sunt și descoperite de către organele judiciare, din cauza caracterului ocult al acestora (d.e., infracțiuni de corupție în care ambele părți sunt mulțumite de urmările faptei și nu au interes să aducă la cunoștința organelor judiciare fapta comisă, cum este cazul mitei acordate unui medic, în cazul unei operații reușite)
 - **Criminalitatea legală (judecată)** – totalitatea infracțiunilor descoperite și judecate

¹ V. Pașca, *Drept penal, Partea generală*, Universul Juridic, București, 2015, p. 8.